

සදහනික වූ අලි - මිනිස් ගැටුමේ ආර්ථික රාමුව

බැඳිත්වීම

අලි - මිනිස් ගැටුම කළමනාකරණය පසුගිය දශක කිහිපය මුළුල්ලේම ආසියාවේ හා අප්‍රිකාවේ අලි වාසභූමි බොහෝමයකම විශේෂයෙන්ම බරපතල වූ ගැටලුවක් බවට පත්වී තිබේ. ක්‍රමානුකූල ආර්ථික විශ්ලේෂණයක් නොමැති පසුබිමක් තුළ අලි - මිනිස් ගැටුම් කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් රාශියකම ඵලදයකත්වය විශාල වශයෙන් අප්‍රකට ස්වරූපයක පවතී. ඵලදයී නොවන ක්‍රම නිරීක්ෂණය නොවීමටත් වඩා ඵලදයී විය හැකි නව ක්‍රම වැඩිදියුණු කිරීමේ හෝ යොදාගැනීමේ කවර හෝ හැකියාවක් සොයා නොබැලීමටත් මෙය හේතුකාරක වී තිබේ. ඒ හැරුණු විට වල් අලිත්ගේ පැවැත්ම අලි - මිනිස් ගැටුම අඩු කිරීම යන කරුණු බොහෝ දුරට රඳා පවත්නේ එබඳු ගැටුම් කළමනාකරණය කිරීමේ සාර්ථක රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති මතය. රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීමේදී අලි - මිනිස් ගැටුමේ ආර්ථික පැතිකඩ සලකා බැලීම අවශ්‍ය වේ.

"වර්තමාන අලිගහනයේ සැබෑ සංඛ්‍යාව තවමත් අප්‍රකට නමුත් බොහෝ ඇස්තමේන්තු අනුව එය අලි 3000 ක් 5000 ක් අතර වේ. (වීරකෝන්, 1999) මේ අලි සංඛ්‍යාවෙන් දළ වශයෙන් 46% ක්ම වාර්තා වූයේ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පාලනය කරනු ලබන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලිනි. මේ එක් එක් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය දැනට වෙනම ඒකකයක් වශයෙන් සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන සැලකිය යුතු තරමේ විශාල අලිගහනයකට උපකාරී වීමට තරම් ප්‍රමාණයෙන් විශාල නැත."

අලි - මිනිස් ගැටුමේ ආර්ථික පැතිකඩ සහ ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධයෙන් අලිත් සංරක්ෂණය කිරීම පිළිබඳ සමාලෝචනයක් මේ පත්‍රිකාවෙන් ඉදිරිපත් වේ. මේ විශ්ලේෂණයේදී ආසියානු අලියා (*Elephas maximus*) සැලකෙන්නේ භාවිත වටිනාකම (Use value) මෙන්ම අභාවිත වටිනාකම (Non-use value) ඇති මිශ්‍ර ආර්ථික භාණ්ඩයක් වශයෙනි. (Mixed Economic good) ආසියානු අලියා මිශ්‍ර ආර්ථික භාණ්ඩයක් වන්නේ උණ සතු සමහර ගුණාංග අලෙවි කළ හැකි වන අතර, සමහර ඒවා අලෙවි කළ නොහැකි වන නිසාය. එපමණක් නොව ධනාත්මක මෙන්ම සෘණාත්මක ලක්ෂණද උණ සතුව පවතී. මේ සංරචකවල සාපේක්ෂ වටිනාකම්වල වෙනස්කම් අලිත් සංරක්ෂණය කිරීම පිළිබඳ සාමාජයීය තීරණ ගැනීම කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කරයි. අලිත්ගේ ආර්ථික වටිනාකමෙහි ධන මෙන්ම සෘණ අංග පරීක්ෂා කිරීමේ රාමුවක් වශයෙන් සමස්ත

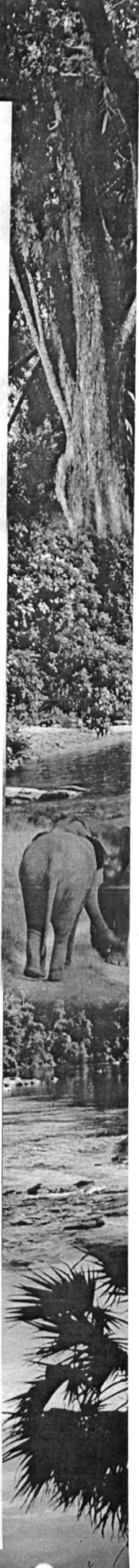
ආර්ථික තක්සේරුව (Total Economic Value) පිළිබඳ සංකල්පය භාවිතා කරනු ලැබේ. වල් අලිත් සංරක්ෂණය කිරීම සහ අලි - මිනිස් ගැටුම අඩු කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රතිපත්ති තක්සේරු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පසුබිම ඉන් සැපයේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ අලි - මිනිස් ගැටුමේ වර්තමාන තත්වය

ආසියානු අලියා (*Elephas maximus*) ගෝලීය වශයෙන් තර්ජනයට ලක් වූ සත්ව විශේෂයකි. (IUCN, 1996) භූමි වාසී සත්වයින් අතර ශරීර ප්‍රමාණයෙන් අප්‍රිකානු අලියාට (*Loxodonta africana*) පමණක් දෙවැනි වන මේ ශාකභක්ෂක දවැන්තයා දැනට ශ්‍රී ලංකාව ඇතුළු ආසියානු රටවල් 13 ක දක්නා ලැබේ. අතීතයේදී ආසියාවේ බෙහෙවින් පුළුල් භූගෝල විද්‍යාත්මක ව්‍යාප්තියක් උණ සතු විය. (දරණියගල, 1955) දැනට අලිගහනය සතුව 34,000 සිට 54,000 දක්වා වන අතර එය අප්‍රිකානු

අලිගහනයේ විශාලත්වයෙන් දහයෙන් එකකට වඩා අඩුය. (සන්තියාපිල්ලේ සහ ජැක්සන්, 1990)

අනෙකුත් ආසියානු රටවල් රාශියක මෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ අලිගහනය 19 වන සියවසේ මැද භාගයේ සිට සැලකිය යුතු අඩුවීමකට ලක්වී තිබේ. 19 වන සියවසේ මැද භාගයේදී අලිත් 12,000 ක් පමණ ශ්‍රී ලංකාවේ වාසය කළහයි සැලකේ. වර්තමාන අලිගහනයේ සැබෑ සංඛ්‍යාව තවමත් අප්‍රකට නමුත් බොහෝ ඇස්තමේන්තු අනුව එය අලි 3000 ක් 5000 ක් අතර වේ. (වීරකෝන්, 1999) මේ අලි සංඛ්‍යාවෙන් දළ වශයෙන් 46% ක්ම වාර්තා වූයේ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පාලනය කරනු ලබන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලිනි. මේ එක් එක් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය දැනට වෙනම ඒකකයක් වශයෙන් සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන සැලකිය යුතු තරමේ විශාල අලිගහනයකට උපකාරී වීමට තරම් ඒවා ප්‍රමාණයෙන්

අහිමි වීමේ ප්‍රමාණය අනුව මේ ගැටුමේ මට්ටම සහ බෝග හා දේපල හානියේ ප්‍රමාණයද වෙනස් වන බවට තර්ක කරමින් දේසායි (1998) මේ කරුණ තවදුරටත් පැහැදිලි කළේය. කෙසේ වුවද, රටේ භූමි ප්‍රමාණයේ කුඩා බව, සංරක්ෂණය උදෙසා දැනටමත් රටේ ඇති වඩා විශාල කැපවීම, ඉහළ යන ජනගහනයේ ආර්ථික අපේක්ෂා සහ සමාජ, ආර්ථික තත්ත්වයන් යන කරුණු සැලකිල්ලට ගත්විට රටේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ වල ප්‍රමාණය සැලකිය යුතු මට්ටමකින් වැඩි කිරීමට අපහසු විය හැකිය. කෙසේ වුවද, වාසභූමි කැබලි වීම හෝ අහිමි වීම අලිගහනයේ ගතිකත්වයත්, උන්ගේ සංචලනය සහ වාසභූමි උපයෝජනය කෙරෙහි හෝ බලපාන්නේ කෙසේදැයි ඔහු මේ තර්කයේදී ප්‍රමාණවත් පරිදි පැහැදිලි කර නැත.

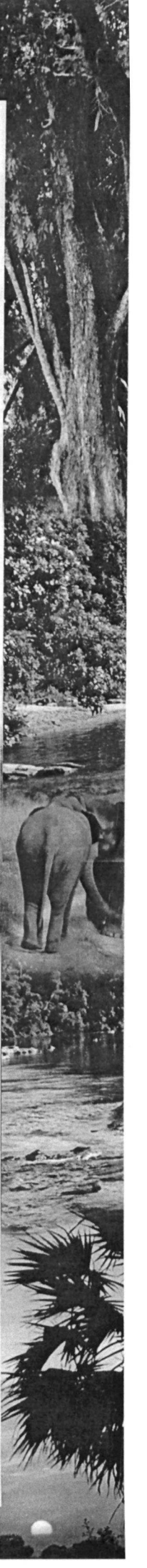
ආසියානු අලියාගේ වාසභූමි කි.මී. 47.52 සිට කි.මී. 183.62 දක්වා වෙනස් වේ. (ප්‍රනාන්දු, 1997) (වීරකෝන් 1999) මේ සංඛ්‍යා සනාථ කර ඇති අතර අලින්ගේ ගැහැණු හා පිරිමි සතුන්ගේ වාසභූමි අතර වෙනසද ඔහු වෙන්කොට දක්වයි. ඔහුගේ ඇස්තමේන්තු අනුව, පිරිමි සතාගේ වාසභූමි පරාසය කි.මී. 47.52 සහ කි.මී. 157.92 අතර දැක්වූ ඇති අතර, ගැහැණු සතාගේ පරාසය කි.මී. 53.62 සහ කි.මී. 183.62 අතර වේ. මේ ඇස්තමේන්තුවලින් ප්‍රකාශ වන්නේ ආසියානු අලින්ගේ අවම ප්‍රශස්ත ගහනයක් සඳහා අවශ්‍ය වන භූමි ප්‍රදේශය විශාල වන බවත්, දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ තිබෙන හෝ අනාගතයේදී තිබීමට ඉඩ ඇති කවර හෝ තනි ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයකට වඩා විශාල වන බවත්ය. එබැවින් අලි සංරක්ෂණයේදී ශ්‍රී ලංකාව මුහුණ පාන ගැටළුවේ හරය වන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලට අලින් සීමා වීම, ශ්‍රී ලංකාවේ වල් අලි ගහනයේ දීර්ඝකාලීන රඳා පැවැත්මට අනුකූල නොවන බවය. ඒ හැරුණු විට, එබඳු කොටුවීමක් අනාර්ථික උපාය මාර්ගයක් හෝ ක්‍රියාත්මක නොකළ හැක්කක් විය හැකිය. ඒ අනුව පෙනෙන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ අලින්ගේ පැවැත්ම රඳා පවතින්නේ පෞද්ගලික භූමි භාගයන් මෙන්ම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ උපයෝජනය කිරීමට උත් සතු හැකියාව මත බවය. බෝග වලට සහ ගොවිපොළ, දේපල වලට අලින් බෙහෙවින් විනාශකාරී විය හැකි නිසා මෙය අනිවාර්යයෙන්ම ගොවීන් හා ගැටුම් වලට හේතු වේ.

අලි- මිනිස් ගැටුම අඩු කිරීම සඳහා මේ දක්වා ගනු ලැබ ඇති ක්‍රියාමාර්ග බොහෝවිට වෙනස්වන සුළු තාවකාලික ක්‍රියාමාර්ග වන අතර, ඒවා බොහෝදුරට යම්කිසි විශේෂ අර්බුදකාරී අවස්ථාවක් මගහැරීමට ගන්නා

ලද ක්‍රියාමාර්ග වේ. (ද සිල්වා, 1998) වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, මහවැලි අධිකාරිය, රජය සහ අනෙකුත් සංවිධාන මහවැලි සහ වයඹ ප්‍රදේශ වල විවිධ කටයුතු කර ඇති අතර වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුව, රජය සහ විවිධ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන බලපෑමට ලක් වූ අනෙකුත් ප්‍රදේශවල ප්‍රතිකාර්මික ක්‍රියාමාර්ග ගෙන තිබේ. (ජයවර්ධන, 1996) අලි - මිනිස් ගැටුම සමථයකට පත් කිරීම සඳහා පසුගිය දශක දෙක තුළ වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුව සහ අනෙකුත් රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන විසින් ගනු ලැබ ඇති වැදගත් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ සවිස්තර වාර්තාවක් ද සිල්වා සපයයි. (1998) කෙසේවුවද, ලබාගත හැකි සාක්ෂි වලින් පෙනී ගියේ ආලෝකය, ශබ්ද සහ වේගවත් වැනි මේ ලිහිල් කිරීමේ ක්‍රියා සමහරක් නොසලකා හැරීමට බෝග පාඨ කරන අලින් වැඩි දෙනා ඉක්මනින්ම පුරුදු වන බවය. බෝග වගාවන් තුළට කඩා වදින සතුන්ට වෙඩි තැබීම අනෙක් අලින් තව දුරටත් වගාවන්ට කඩා වැදීම වැළැක්වීමේලා විශේෂ ආකාරයකින් සමත්වී නැත. (බාලසුබ්‍රමනියම්, 1995) බෝග වගාවන්ගෙන් අලින් පළවා හැරීම සඳහා විදුලිය කැවූ වැටවල් වැනි කෘත්‍රීම බාධක ඉදිකිරීම යම් සාර්ථකත්වයක් දක්වුවද එහි පිරිවැය අධික වන අතරම අලි වාසභූමි ඇති රටවල් බොහෝමයක්ම දිළිඳු ඒවා නිසා බොහෝවිට ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපහසු ද වේ. (සුකුමාර්, 1994 දේසායි, 1998) ඒ හැරුණු විට පොදු අයිතිය සහ වගකීම පිළිබඳ පැහැදිලි හැඟීමක් පිළිබිඹු වන සහභාගිත්ව ක්‍රියාදමයක් පෙරටු කරගෙන එබඳු කෘත්‍රීම බාධක ඉදිවන්නේ නම් මිස අලින් සහ මිනිසුන් ඇත් කර තැබීම සඳහා එබඳු බාධක ඉදිවීම දේශීය ප්‍රජාවන් නිතරම අගය නොකිරීමටද පුළුවන. (සන්තිසාපිල්ලේ, 1998) එය එසේ නොවන විට එහි ප්‍රතිඵල විනාශකාරී විය හැකිය.

සංරක්ෂණයේදී සහ අලි - මිනිස් ගැටුම ලිහිල් කිරීමේදී මතුවන ආර්ථික ගැටලු

අලින් සංරක්ෂණය කිරීමේදී මතුවන ආර්ථික ගැටලු අලි නිෂ්පාදිත පිළිබඳ අන්තර්ජාතික වෙළඳාම සීමා කිරීම සඳහා අනතුරට පත් සත්ව විශේෂ ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වෙළඳාම් කිරීම පිළිබඳ සම්මුතිය (CITES) යටතේ 1989 දී ගනු ලැබූ තීරණය ක්‍රියාත්මක වීමෙන් පසු ආර්ථික සාහිත්‍යයේ සැලකිය යුතු අවධානයට ලක් වූ කරුණක් විය. (සීමන්ස් සහ ක්‍රොයිටර්, 1995 විස්පේල් සහ ක්ෂියා, 1998 මෙන්ඩෙල්සන්, 1999) මේ ලියවිලි වලින් වැඩි හරියකම අවධානය යොමු වී ඇත්තේ අලි සංරක්ෂණය පිළිබඳ වැදගත් ආර්ථික අංශ 3 ක් පිළිබඳවය. ඉන්

එකක් වී ඇත්තේ ඇත්දළ සහ අලින්ගෙන් ලබා ගැනෙන නිෂ්පාදිත වෙළඳම තහනම් කිරීමෙන් අලින් සංරක්ෂණය කෙරෙහි ඇති විය හැකි බලපෑමය (ඩබ්ලිව් සහ ජැක්මන්, 1992 බුල්ට් (Bulte) සහ කැටන් 199 බන්තා සහ හාර්ලෝඩ් 1996 බුල්ට්, 1996). ඇත්දළ තහනම් අප්‍රිකාවේ අලි වාසභූමි 6ක නීති විරෝධී දඩයම් කිරීම කෙරෙහි බලපාන අයුරු ඩබ්ලිව් සහ ජැක්මන් (1992) පරීක්ෂා කරති. අප්‍රිකාවේ අලිගහනය කෙරෙහි ඇත්දළ තහනම් බලපාන අයුරු සග් (Sugg) සහ ක්‍රොයිටර් (Kroeter) (1994) පෙන්වා දෙති. නීති විරෝධී වෙළඳාම වැළැක්වීමෙහි ලා ඇත්දළ වෙළඳමේ ආර්ථික කාර්යක්ෂමතාව පිළිබඳ සවිස්තර වාර්තාවක් බන්තා සහ හාර්ලෝඩ් (1996) සහ බුල්ට් (Bulte) (1996) සපයති. ඇත්දළ වෙළඳාම තහනමට සම්බන්ධ ආර්ථික ගැටලු පරීක්ෂා කිරීම සඳහා සිමන්ස් සහ ක්‍රොයිටර් (1995) දේශපාලන ආර්ථික රාමුවක් භාවිත කළහ. අන්තරායට පත් විශේෂ ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වෙළඳාම් කිරීම පිළිබඳ සම්මුතිය (CITES) යටතේ අලියා කා සතුද යන්න විශ්ලේෂණය කිරීමට මේ විශ්ලේෂණයේදී ඔවුහු උත්සාහ කළහ. බුල්ට් සහ කැටන්ගේ (1999) කෘතියෙන් කෙත්යාවෙන් ලබාගත් අනුභාවිතා ප්‍රතිඵල භාවිත කරමින් වෙළඳාම තහනම් කිරීමට පක්ෂ හා විපක්ෂ තර්ක පරීක්ෂාවට ලක් වේ.

අලි සංරක්ෂණ සාහිත්‍යයේ සලකා බැලෙන දෙවැනි ආර්ථික ගැටලුව වන්නේ අලි සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා සහ භාරයන් දඩයම් කිරීම අඩු කිරීම සඳහා සමහර ප්‍රජා දේපළ අයිතිවාසිකම්වල විධිවිධානවලට කොතරම් දුරකට උපකාරී විය හැකිද යන්නය. (බාලක්‍රිෂ්ණන් සහ Ndhlovu, 1992 කිස්, 1990 ක්‍රොයිටර් සහ සිමන්, 1995 ට්‍රේට්ස් සහ සැන්ඩර්සන්, 1995 ස්කොන්ගෝල්ට්, 1998 ඩික්සන්, 1999 මැක්පර්සන් සහ නිඵස්වියාඩොම් Nieswiadomy 2000) අප්‍රිකාවේ ප්‍රජා පාදක සංරක්ෂක වැඩසටහන් වල ආර්ථික ශක්‍යතාව පිළිබඳ සවිස්තර තොරතුරු කිස් (Kiss) (1990) සහ ක්‍රොයිටර් හා සිමන් (1994) යන අයගේ කෘතිවලින් සැපයේ. වනජීවී සංරක්ෂණය සහ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවල අලින් උපයෝජනය මගින් ලැබෙන ලාභ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් අතර බෙදී යතැයි උපකල්පනය කරමින් ඉන් වන පිරිවැය හා ප්‍රතිලාභ අතර ගැටුම ස්කොන්ගෝල්ට්ස් (1998) පරීක්ෂා කරයි. එබඳු බෙදාහැරීමේ ක්‍රියාමාර්ග දේශීය ජනතාවට ශුද්ධ ආර්ථික ප්‍රතිලාභයක් අවශ්‍යයෙන්ම ලබාදීමට හේතු නොවේයැයි ඔහු නිගමනය කරයි. සිම්බාබ්වේහි දේශීය සම්පත් සඳහා ජනවාර්ගික ප්‍රදේශ කළමනාකරණ වැඩසටහන් (CAMFIRE) සන්දර්භය තුළ වන ජීවීන් පිළිබඳ දේපළ අයිතිවාසිකම් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ට පැවරීමට පක්ෂපාතී තර්කය ඩික්සන් (1999) විග්‍රහ කළේය. ඒකාබද්ධ

උඩවලව වනෝද්‍යානය: "මිනිසුන් යන මග රොයන් පුරාණ"

සේනාරාම: ඩබ්ලිව්. එම්. ගේ. විජයබසංචාර

"ආසියානු තුළ ඇතා කෙරෙහි ඇති පුළුල් ආවේගාත්මක බැඳීම, පුවත්පත්වල හා මාධ්‍යයන්හි ඌ ගැන ඇති සඳහන් කිරීම් වලින්ම ප්‍රකාශ වේ. අලියා කෙරෙහි ජනතාව තුළ ඇති ගැඹුරු සහ පුළුල් සංස්කෘතික හා චින්තවේගීය බැඳීම් නිසාම ආසියාවේ බොහෝ රටවල "ධජලත් විශේෂයක්" (flagship) වශයෙන් ඌ සැලකේ."

සංරක්ෂණ සහ සංවර්ධන වැඩසටහනේ සාර්ථකත්වය පරීක්ෂා කර බලනු පිණිස මේ විශ්ලේෂණයේදී වනජීවී කටයුතු සඳහා සහභාගිත්ව ප්‍රවේශයක් මත පදනම් වූ අදාළ උපකල්පන දෙකක් ඔහු භාවිතා කළේය. දේශපාලන ආර්ථික රාමුවක් උපයෝගී කරගනිමින් මැක්ෆර්සන් සහ Nieswiadomy (2000), ප්‍රජා පාදක වනජීවී සංරක්ෂණ වැඩසටහනේ වාසි සහ අවාසි පෙන්වා දුන්හ.

අලි සංරක්ෂණය පිළිබඳ ආර්ථික සාහිත්‍යයේ ප්‍රවර්ධිත කෙටුම්පත් කරුණ වන්නේ අලින්ගේ සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම (TEV) තක්සේරු කිරීමය. අලින්ගේ ආර්ථික වටිනාකම ඇස්තමේන්තු කිරීම සඳහා උපයෝගී කරගත හැකි සවිස්තර විශ්ලේෂණාත්මක රාමුවක් බ්‍රවුන් සහ හෙන්රි (1989) ගීස්ට් (1994), බාන්ස් (1996) සහ පොඩ් (1997) යන අයගේ කෘතිවලින් සැපයේ. දළ නිමැවුම පිළිබඳ වර්ෂ 15 ක වර්තමාන වටිනාකම සහ සියයට 6 කින් අඩු කළ ජාතික ආදායම අනුව බොට්ස්වානාහි අලිගහනයේ සෘජු ආර්ථික භාවිත වටිනාකම (Use value) බාර්න්ස් (1998) විසින් පරීක්ෂා කරන ලදී. පවත්නා තත්ත්වය වූයේ නැරඹීම, සඟරි, දඩකෙළි, සංචාරක ව්‍යාපාරය හඳුන්වාදීමට ඇති ඉඩකඩ, ඇත්දළ, සම් සහ මස් සඳහා අලින් ඒකරාශී කිරීම සහ මේවායේ ඒකාබද්ධ භාවිතයන් යනාදියය. ආර්ථික තක්සේරු කිරීමේ ශිල්පක්‍රම භූමි පරිහරණ තීරණ වලට සහ ප්‍රතිපත්ති හා ව්‍යාපෘති විශ්ලේෂණයට දඩි සේ යොදාගැනීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අප්‍රිකාවේ අලි සංරක්ෂණය සඳහා වැඩි වූ සහ වඩා ඉලක්කගත ආයෝජනයක් ඇති වේද යන්න Mendelsohn (1999) තක්සේරු කරයි. පිරිවැය - ප්‍රතිලාභ විශ්ලේෂණය සහ වෙළඳපොළ යොදා ගැනීම හා සම්බන්ධ ප්‍රායෝගික ප්‍රශ්නද මේ විශ්ලේෂණයේදී ඔහු සඳහන් කරයි.

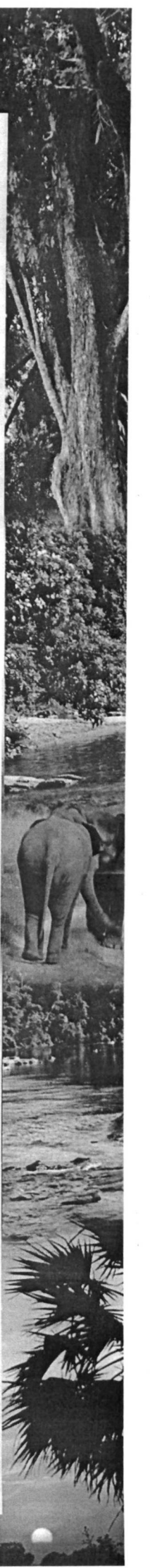
ආසියානු අලියා - ධනාත්මක හා සෘණාත්මක ගුණාංග සහිත මිශ්‍ර භාණ්ඩයක් වශයෙන්

අප්‍රිකානු අලින් හා සසඳන විට ආසියානු අලියාගේ ආර්ථික වටිනාකම ඇස්තමේන්තු කිරීම සඳහා යොමු

වී ඇත්තේ ඉතා මඳ අවධානයකි. (බාර්න්ස්, 1998) කෙසේ වුවද, ආසියානු අලියාගේ ආර්ථික වටිනාකම් පරාසය අප්‍රිකානු අලියාගේ වටිනාකම් පරාසයන්ට වඩා පුළුල් සේ පෙනේ. ආසියානු සහ අලින් අතර සමීප සබඳතාවට වසර 2000 කට වැඩි අතීතයක් තිබෙන අතර (ජයවර්ධන, 1994) ආසියානු හා අලින් අතර ශක්තිමත් සාම්ප්‍රදායික සංස්කෘතික බැඳීම් ද දක්නට ලැබේ. මේ සමාජයන්හි දීර්ඝකාලීන වශයෙන් ස්ථාපිත බෞද්ධ හා හින්දු සම්ප්‍රදායන්හි අර්ධ ආගමික තත්ත්වයක් අලියාට ලැබී තිබේ. (රුදුන් සහ අනෙකුත් අය (1995) ආසියානු තුළ ඇතා කෙරෙහි ඇති පුළුල් ආවේගාත්මක බැඳීම, පුවත්පත්වල හා මාධ්‍යයන්හි ඌ ගැන ඇති සඳහන් කිරීම් වලින්ම ප්‍රකාශ වේ. අලියා කෙරෙහි ජනතාව තුළ ඇති ගැඹුරු සහ පුළුල් සංස්කෘතික හා චින්තවේගීය බැඳීම් නිසාම ආසියාවේ බොහෝ රටවල 'ධජලත් විශේෂයක්' (flagship) වශයෙන් ඌ සැලකේ. (ද සිල්වා, 1998) හුදෙක් අලි සංරක්ෂණය සඳහා පමණක් නොව පොදුවේ මේ කලාපයේ ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට උපකාරී වීම සඳහා ද 'ප්‍රමුඛ විශේෂයක්' වශයෙන් අලියා භාවිතා කර නැතැයි ද ද සිල්වා (1998) සහ අනෙක් අය විශ්වාස කරති.

ආසියානු අලියාගේ සමහර ගති ලක්ෂණ අලෙවි කළ හැකි අතර සමහර ඒවා අලෙවි කළ නොහැකි නිසා ඌ මිශ්‍ර ආර්ථික භාණ්ඩයක් බවට පත් වී තිබේ. ඒ හැරුණු විට ධනාත්මක මෙන්ම සෘණාත්මක (අහිතකර) ලක්ෂණ ද ඌ සතුව ඇත. මේ සංරචකයන්හි සාපේක්ෂ වටිනාකම්වල වෙනස්කම් අලින් සංරක්ෂණය කිරීම සම්බන්ධ සමාජයීය තීරණ ගැනීම කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කරයි.

සමස්ත ආර්ථික තක්සේරුව (TEV) පිළිබඳ සංකල්පය අලින්ගේ ආර්ථික වටිනාකමේ ධනාත්මක අංග ග්‍රහණය කර ගැනීමට අවශ්‍ය රාමුවක් සපයයි. (බාර්න්ස්, 1996) සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම් රාමුවේදී කවර හෝ දෙන ලද පාරිසරික පහසුකමක ආර්ථික වටිනාකම ප්‍රධාන සංරචක දෙකකට වෙන් කරනු ලැබේ. එනම්, භාවිත

වටිනාකම (Use value) සහ අභාවිත වටිනාකම (Non-Use value) වශයෙනි. භාවිත වටිනාකම නැවතත් සෘජු භාවිත වටිනාකම සහ වක්‍ර භාවිත වටිනාකම වශයෙන් ප්‍රධාන උප කාණ්ඩ දෙකකට වෙන් කළ හැකිය. ඊට අමතරව, අභාවිත වටිනාකමද සංරචක දෙකකට වෙන් කළ හැකිය. එනම්, විකල්ප වටිනාකම (Option value) සහ පැවතුම් වටිනාකම (existence value) වශයෙනි. ඒ අනුව අලින්ගේ සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම් ඇස්තමේන්තුව මෙසේ දක්විය හැකිය.

ආවස්ථික පිරිවැය වන්නේ භාවිත වටිනාකම් විකල්ප තෝරාගනු ලැබුවේ නම් ඇති විය හැකිව තිබූ ප්‍රතිලාභයය. එබඳු පිරිවැය බොහෝ විට අලෙවි කළ හැකි නිමැවුම් වලින් සමන්විත වන නිසාත් ආදායම කැපවීමක් සිදුවන නිසාත් ඒවා පහසුවෙන් හඳුනාගත හැකිය. එබැවින්, අලියා උගේ ස්වාභාවික හෝ කළමනාකරණය වූ තත්වයේ තබා ගැනීමට තෝරා ගැනීමේදී මේ පිරිවැය - සෘජු පිරිවැය සහ සංරක්ෂණයේ අත් හල පිරිවැය කෙරෙහි රජයන් සහ ආධාර දෙන්නන් සාමාන්‍යයෙන්

උපත බිංචි ඉරාදකලා වී

සෙකරාඩ්: ඩබ්ලිව්. එම්. ශ්‍රී. විජයවර්ධන

සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම (TEV) = UV+NUV හෝ
 සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම (TEV) = DUV+IUV+OV+EV

කෙසේ වුවද, මේ වටිනාකම් සෘජු ආකාරයකින් පහසුවෙන් ඒකාබද්ධ කොට දක්විය නොහැකිය. උදාහරණයක් වශයෙන් අලින්ගේ ස්වාභාවික තත්වයෙන් උන් සංරක්ෂණය කිරීමේදී ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක් ඇති කිරීම සඳහා සෘජු සංරක්ෂණ පිරිවැය දැරීමට සිදු වේ. ඒ සඳහා ප්‍රදේශය ආරක්ෂා කිරීම හා නඩත්තු කිරීම සඳහා මුරකරුවන්ට හා වන නිලධාරීන්ට ගෙවීමටත් සමහර විට අසල්වැසි ප්‍රදේශය ප්‍රජාවන් සඳහා 'ආරක්ෂක කලාප' පිහිටුවීම සඳහා පිරිවැය දැරීමටත් සිදුවිය හැකිය. මේ ක්‍රියාවලියේදී අභාවිත වටිනාකම් විකල්ප තෝරා නොගැනේ නම් අලින්ගේ සෘජු භාවිත විකල්ප කැප කිරීමට සිදු වේ. එබැවින් අභාවිත වටිනාකම් විකල්පවල

අවධානය යොමු කිරීම පුදුමයක් නොවේ. කෙසේ වුවද, ස්වාභාවික හෝ පාලිත පාරිසරික සම්පත් වටිනාකම්වලින් බොහෝමයක් වෙළඳපොළවල මිලදී ගැනීම හෝ අලෙවි කිරීම සිදු නොවන හෙයින් ඒවා පෞද්ගලික හා පොදු සංවර්ධන කීරණ වලදී සාමාන්‍යයෙන් නොසලකා හැරේ. උදාහරණයක් වශයෙන් යම්කිසි වාණිජ භාවිතයකට හරවනු ලබන පාරිසරික ප්‍රතිලාභ පිළිබිඹු නොකරයි. ඒ අනුව කවර හෝ වනජීවී සම්පතක් පිළිබඳ සංරක්ෂණ කීරණ බොහෝවිට වෙළඳපොළ නිමැවුම් තිබෙන භාවිතයන්ට වාසිවන නැඹුරුවක් දක්වයි. එබැවින්, පාරිසරික සම්පත් සංරක්ෂණයේ හෝ අවක්‍රමණයේ (degradation) ආර්ථික පිරිවැය සම්පූර්ණයෙන්ම සැලකිල්ලට ගැනීමට අසමත් වීම සමහර විට අනුවිත සංරක්ෂණ ප්‍රතිපත්තිවලට හේතුවන ප්‍රධාන සාධකයක් බවට පත්වේ.

"බොහෝ විට ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන් සැලකිල්ලට ගන්නේ අලින් වැනි සත්ව විශේෂවල අලෙවි කළ හැකි ප්‍රයෝජන (භාවිතයන්) පමණි. අලින්ගේ වක්‍ර භාවිත වටිනාකම් සාමාන්‍යයෙන් අලෙවි කරනු නොලැබේ. ඒ නිසා වක්‍ර භාවිත වටිනාකම් ප්‍රමාණ කිරීම දුෂ්කර වන අතර අලි සංරක්ෂණ හා කළමනාකරණ තීරණ වලදී බොහෝවිට නොසලකා හරිනු ලැබේ."

ආසියානු අලින්ගේ ධනාත්මක ලක්ෂණ සම්බන්ධයෙන් යොදා ගැනෙන මුළු ආර්ථික තක්සේරු රාමුව 2 වන වගුවේ සාරාංශ කොට දැක්වේ. අලින්ගේ ධනාත්මක භාවිත අගයයන් සෘජු හෝ වක්‍ර වේද යන්න අනුව ඒවා වර්ගීකරණය කරනු ලැබේ. සෘජු භාවිත වටිනාකමට ඇතුළත් වන්නේ ඇත්දළ, සම් සහ අනෙකුත් අලි ආශ්‍රිත නිෂ්පාදිත, විනෝදස්ථානය සහ සංචාරක ව්‍යාපාරය වැනි වෙළඳ භාණ්ඩ සැපයෙන සම්පත් වශයෙන් අලින්ගේ ඵලදායී හෝ පාරිභෝජ්‍ය වටිනාකමය. මූලික වශයෙන් ගත් කල මේ සියල්ල පෞද්ගලික භාණ්ඩය. ඊට හේතුව ඒවා අලෙවි කළ හැකි වීමය. කෙසේ වුවද, ඒවා සියල්ලම සම්පූර්ණයෙන්ම අලෙවි කළ නොහැකි ඒවා වන්නටද පුළුවන. උදාහරණයක් වශයෙන් අලින් නැරඹීම දක්විය හැකිය. පොදුවේ ගත් කල අලෙවි කළ හැකි භාණ්ඩ හා සේවා වල වටිනාකම, අලෙවි කළ නොහැකි සෘජු භාවිතයන්ගේ වටිනාකමට වඩා මැනීමට පහසුය. බොහෝ විට ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන් සැලකිල්ලට ගන්නේ අලින් වැනි සත්ව විශේෂවල අලෙවි කළ හැකි ප්‍රයෝජන (භාවිතයන්) පමණි. අලින්ගේ වක්‍ර භාවිත වටිනාකම් සාමාන්‍යයෙන් අලෙවි කරනු නොලැබේ. ඒ නිසා වක්‍ර භාවිත වටිනාකම් ප්‍රමාණ කිරීම දුෂ්කර වන අතර අලි සංරක්ෂණ හා කළමනාකරණ තීරණ වලදී බොහෝවිට නොසලකා හරිනු ලැබේ. උදාහරණයක් වශයෙන්, ස්වභාවික තත්ත්වය තුළ අලින් සංරක්ෂණය කිරීම, අලින් සමඟ එක්ව වාසය කිරීමෙන් සෘජුව හෝ වක්‍රව ප්‍රතිලාභ ලබන අනෙක් සත්ව විශේෂ කිහිපයක සංරක්ෂණයට ද උපකාරී වේ.

අලින්ගෙන් අභාවිත වටිනාකම (මේවා අලෙවි කළ නොහැකි භාණ්ඩය) පුළුල් කාණ්ඩ දෙකකට වර්ගීකරණය කළ හැකිය. එනම් උරුම වටිනාකම (bequest value) ද ඇතුළු විකල්ප සහ පවතින වටිනාකම වශයෙනි. විකල්ප වටිනාකම ඇති වන්නේ අලි නිෂ්පාදිත හා සේවා සඳහා වන සිය අනාගත ඉල්ලුම් හෝ අනාගතයේ ඒවා ලබා ගැනීමේ හැකියාව පිළිබඳ පුද්ගලයන් තුළ අවිනිශ්චිතතාවක් තිබීමට ඉඩ ඇති නිසාය. බොහෝ අවස්ථාවලදී විකල්ප වටිනාකම් විශ්ලේෂණයට ඇතුළත්

කිරීම සඳහා වඩා කැමති ප්‍රවේශය වන්නේ පූර්ව සිද්ධි (ex-ante) සහ පශ්චාත් සිද්ධි (ex-post) තක්සේරුව අතර වෙනස නිගමනය කිරීමෙනි. මෙය කළ හැකි වන්නේ විවිධ අනපේක්ෂිත තත්ත්වයන්හිදී ආදායමේ ආන්තික උපයෝගීතාව වෙනස් වන්නේ කෙසේ දැයි යන්න තර්ක කිරීම මගින් පුද්ගල කේරීම් පිළිබඳ මනාව නිශ්චිත ආදර්ශ (models) ගොඩනැගීමෙනි. යම් පුද්ගලයකුට අලි නිෂ්පාදිත හා සේවා වල අනාගත වටිනාකම පිළිබඳ අවිනිශ්චිත බවක් ඇති නමුත් එය අධික විය හැකියැයි හෝ වර්තමාන උපයෝජනය (exploitation) සහ සංරක්ෂණය වෙනස්කළ නොහැකියැයි ඔහු විශ්වාස කරන්නේ නම් එවිට සංවර්ධන ක්‍රියාකාරීත්වයන් ප්‍රමාද කිරීමෙන් ව්‍යුත්පන්න වන අර්ධ විකල්ප අගයක් (quasi-option value) ඇති විය හැකිය. සරල වශයෙන් කිවහොත් අර්ධ විකල්ප අගය යනු අලියා සංරක්ෂණය කිරීම සහ උපයෝජනය කිරීම අද ප්‍රමාද කිරීමෙන් ලැබෙන තොරතුරුවල අපේක්ෂිත වටිනාකමය. සමහර ආර්ථික විද්‍යාඥයින් විශ්වාස කරන්නේ අර්ධ විකල්ප වටිනාකම ප්‍රතිලාභයේ වෙනම සංවකයක් නොවන නමුත් අතිරේක තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ගම්‍යතා නිසි පරිදි පැහැදිලි කිරීමේලා විශ්ලේෂණයේදී එය සම්බන්ධ වන බවය.

තීරණ ගැනීමේ ගැටලුවේ තොරතුරුවල තත්ත්වාරෝපණ වටිනාකම (conditional value) විශ්ලේෂණයකින් අර්ධ විකල්ප වටිනාකම ගණනය කළ හැකිය. කෙසේ වුවද, මේ තත්ත්වයට පටහැනිව අලින්ගේ වටිනාකම දනට කවර හෝ ආකාරයකින්වත් ප්‍රයෝජනයට නොගන්නා, එහෙත් 'උන්ගේම අයිතිවාසිකමක් හැටියට' උන් සංරක්ෂණය වනු දැකීමට අපේක්ෂා කරන්නෝ සිටිති. එබඳු 'නොසර්ගික' අගයයක් බොහෝ විට හැඳින්වෙන්නේ පවත්නා වටිනාකම වශයෙනි. වර්තමාන හෝ අනාගත හෝ වේවා ඔවුන්ගේම හෝ අනෙක් අයගේ භාවිතයට සම්බන්ධ නොවන පුද්ගලයන්ගේ ආත්මීය තක්සේරු කිරීම් (subjective valuations) පවත්නා වටිනාකම්වලට ඇතුළත් වන නිසා එය මැනීමට ඉතා දුෂ්කර අභාවිත වටිනාකම් ස්වරූපයකි. ස්වභාව ධර්මය සම්බන්ධයෙන් 'හාරකාරත්ව' කාර්යභාරයක් හෝ 'ගැඹුරු පාරිසරික'

භාවිත වටිනාකම්		අභාවිත වටිනාකම්	
සෘජු භාවිත වටිනාකම්	වක්‍ර භාවිත වටිනාකම් විකල්ප වටිනාකම්	විකල්ප සහ අර්ධ	පවතින වටිනාකම්
ඇත්දළ සහ ඇත්දළ කැටයම් කිරීම	දේශීය කෘෂිකාර්මික නිෂ්පාදිත සඳහා උත්පාදනය වන වෙළඳපොලවල් සහ සංචාරක ව්‍යාපාරයෙන් ඇතිවන අනෙකුත් සේවා	අධ්‍යාපනික සහ විද්‍යාත්මක වැනි අලි නිෂ්පාදිතයන් සහ සේවා සඳහා අනාගතයේ ඇති විය හැකි ඉල්ලුම්	නෛසර්ගික හෝ ශුද්ධ පවතින වටිනාකම
අලි නැරඹීමේ විනෝද වාරිකා සහ සංචාරය	ධජලක් (flagship) විශේෂයක් වශයෙන්	අලි උපයෝජනය සහ සංරක්ෂණය ප්‍රමාද කිරීමෙන් ව්‍යුත්පන්න වන තොරතුරු වල අපේක්ෂිත අගය	ජෛවීය විවිධත්වය උරුම වටිනාකම
හම් සහ බර ඇදීමට කුලියට ගැනීම	පාරිසරික කාර්ය භාරය		

මැදිහත්වීම් පිළිබඳ හැඟීමක් මනුෂ්‍ය වර්ගයා සතුය යන අදහස ඉන් පිළිබිඹු විය හැකිය. පවත්නා වටිනාකම් වල වැදගත් උප කාණ්ඩයක් වන්නේ උරුම වූ වටිනාකමය. (bequest value) එය ඇතිවන්නේ අනාගත මානව පරම්පරාවන් සඳහා අලි සංරක්ෂණයට ඉහළ වටිනාකමක් පුද්ගලයින් විසින් ලබා දෙනු ලැබීමේදී ය.

කෙසේ වුවද, අලිත්ගේ සමස්ත ආර්ථික අගය කෙරෙහි බලපාන උන්ගේ සියලුම ගති ලක්ෂණ 2 වන වගුවට ඇතුළත් නොවේ. එසේම මූල්‍ය වටිනාකම් අනුව අලිත් අගය කිරීමේ ප්‍රයත්නයන්ට සමහර උග්‍ර පරිසරවේදීන් විරුද්ධ වනු ඇත. අලිත්ගේ සෑම ආර්ථික ලක්ෂණ සඳහා 2 වන වගුව ඉඩකඩ නොසපයයි. මේවාට ඇතුළත් වන්නේ කෘෂි බෝග, වැටවල් සහ සමහර අවස්ථාවලදී ගොවිපළ ගොඩනැගිලිවලට සිදුවන හානිවල මෙන්ම ඉදහිට සිදුවන මිනිස් මරණ හෝ කුඩාලවල ආර්ථික පිරිවැයය. ටිස්ඩල් සහ සු (Tisdell and Zhu) (1998) කලින් පෙන්වා දුන් පරිදි ශුද්ධ සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම

ලබා ගැනීම සඳහා අලිත්ගේ ධන ආර්ථික වටිනාකම්වලට මේ සෑම ආර්ථික වටිනාකම් හිලවි කළ යුතුය. (ටිස්ඩල් (1979) බලන්න.)

රටක අලිගහනය පවත්වාගෙන යාමට හෝ වැඩි කිරීමට යමෙකුට අවශ්‍ය වේ නම් එය සාක්ෂාත් කරගත හැක්කේ කෙසේද යන්න සලකා බැලීම අවශ්‍යය. උදහරණයක් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ පවත්නා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලට උන් සීමා කිරීමෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන අලිගහනය පවත්වාගෙන යා හැකිද? ඊට පිළිතුර 'ඔව්' යන්න නම්, එය කළ හැක්කේ කෙසේද සහ පිරිවැය, ප්‍රතිලාභ ඉක්මවා යයිද යන ර්ථලත ගැටලුව (මෙහි සාකච්ඡා නොවන) ඉන් පැන නගිනු ඇත. නමුත් වල් අලිත්ගේ පැවැත්ම සහතික කිරීම සඳහා පාරිසරික දෘෂ්ටි කෝණයකින් බලන කල ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ප්‍රමාණවත් නොවේ නම් ඔවුන් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවල කොටු කර තැබීම වනාන්තරයේ අලිත් සංරක්ෂණය සඳහා විකල්පයක් වන්නේ නැත. මේ කරුණ ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධයෙන් සලකා බැලිය යුතුය.

උඩවලව වනාන්තරය: නිකල මොහොතක කෙළිදොලක් _____

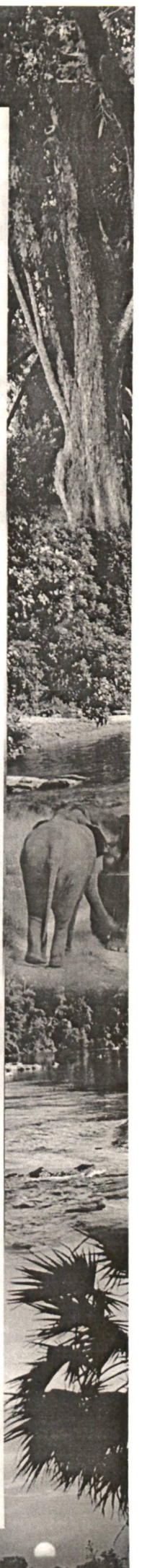
සේනාරාම: ඩබ්ලිව්. එම්. සේ. විලියම්සන්

අලි - මිනිස් ගැටුම ලිහිල් කිරීම සඳහා වන ඒකාබද්ධ ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති කරා

අලින් සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා සහ අලි - මිනිස් ගැටුම ලිහිල් කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ ගනු ලැබ ඇති ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාමාර්ග බොහෝමයක්ම විශේෂ අරබුදකාරී අවස්ථාවලට මුහුණ දීම සඳහා තත් කාර්ය පදනමක් මත ගනු ලැබූ තාවකාලික ක්‍රියා මාර්ගයන්ය. මේ කාල සීමාවේදී ශ්‍රී ලංකාවේ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ අනෙකුත් රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන විසින් ගනු ලැබූ වැදගත් ක්‍රියාමාර්ග ද සිල්වා (1998) විසින් සම්පිණ්ඩනය කරනු ලැබේ. කෙසේ වුවද, පර්යේෂකයන් කිහිප දෙනෙකුම පෙන්වා දී ඇති පරිදි ශ්‍රී ලංකාවේ අලි සංරක්ෂණය සඳහා වන සමස්ත කළමනාකරණ උපායමාර්ග ප්‍රමාණවත් නැත (Thouless, 1994 Fauna International, 1995 Desai,1998) එබැවින් අලි සංරක්ෂණය සඳහා විශේෂිත සමස්ත ප්‍රතිපත්තියක් ගොඩනගා ගැනීම අවශ්‍යය. අලින්ගේ පැවැත්ම සහතික කිරීම මෙන්ම අලි අඩවි ආසන්නයේ වාසය කරන ජනතාවගේ ශුභ සිද්ධිය සැලකිල්ලට ගැනීම ද එබඳු ප්‍රතිපත්තියකින් සිදුවිය යුතු බවට සැකයක් නැත. මේ අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීමේදී කෘෂිකර්මික සංවර්ධන තීරණවල පාරිසරික ආදීනව මෙන්ම ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් විසින් කලින් නොසලකා හරිනු ලැබූ පාරිසරික ප්‍රතිඵල රාශියක්ද සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍යය.

අනෙක් අතට ගොවි රක්ෂණ යෝජනා ක්‍රම මෙන්ම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ අසල කෘෂිකාර්මික බිම් වැනි ප්‍රමාණවත් දිරිගැන්වීමේ වැඩ සටහන් සැලකිල්ලට ගැනීම ද වැදගත්ය.

අතීතයේදී ශ්‍රී ලංකාවේ අලි - මිනිස් ගැටුම ලිහිල් කිරීමට දරණ ලද ප්‍රයත්නයන් සහ අලින් සංරක්ෂණය කිරීමේ වැඩසටහන් වැඩි හරියක්ම අලින්ගේ පැවැත්ම සහතික කිරීමේ සහ මානව සුබසාධනය පවත්වාගෙන යාමේ ඒකාබද්ධ අරමුණු සමගාමීව ඉටුකර ගැනීමට අසමත් වී තිබේ. උදාහරණයක් වශයෙන් ආරක්ෂා කිරීමේ ප්‍රතිපත්තිය නැඹුරු වී ඇත්තේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලට ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ හුරුපුරුදු ප්‍රවේශය තහනම් කරන හෝ සීමා කරන ව්‍යවස්ථා සම්පාදනවල අනුග්‍රහය ලැබෙන ජාතික වනෝද්‍යාන සහ ස්වාභාවික රක්ෂණ ප්‍රදේශ පිහිටුවීම කෙරෙහිය. (ෂාන්, 1995 Tacconi සහ බෙන්ට්, 1997). මේ ප්‍රවේශය දේශීය ප්‍රජාවන්ට සාම්ප්‍රදායිකව අයත්ව තිබුණකි. වාණිජ උද්‍යාන ක්‍රියාකාරීත්වයන්ගෙන් ලැබෙන ආදායමෙන් සැලකිය යුතු කොටසක් ඔවුන්ට නොලැබීමට අමතරව බොහෝ රටවල මේ උද්‍යාන පිහිටුවීමේදී ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීමේ හේතුවෙන් ග්‍රාමීය ප්‍රජාවන් බොහෝවිට සෘජුවම අවතැන් වී තිබේ. (Barbier 1992 Skoonhofs සහ Solstad 1996) පවත්නා දඩයම් විරෝධී නීති සහ අනෙකුත් ක්‍රියාවේ යෙදීම් නිසා සිය බෝග සහ පඳු සම්පත් ආරක්ෂා

කිරීම සඳහා 'ප්‍රශ්නකාරී' සතුන් තුරන් කර දැමීමට ගම්මුත්තට ඉඩක් නැත. (Barbier 1990) එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් බොහෝදුරට වන ජීවිතගෙන් දුරස් වී තිබේ. ඒ හැරුණු විට, සංරක්ෂණයේ සැලකිය යුතු ප්‍රතිලාභ කිසිවක් නොලබාම සංරක්ෂණයේ මූර්ත පිරිවැය දරීමට ඔවුන්ට සිදු වී ඇති නිසා වනජීවී සංරක්ෂණය කෙරෙහි ග්‍රාමීය ප්‍රජාවන් තුළ යම් සෘණාත්මක ආකල්පයක් ඇති වී තිබෙන්නේ කුමක් නිසාද යන්න තේරුම් ගැනීමට පහසුය. අධික සහ වේගයෙන් වර්ධනය වන ජනගහනයක් සහ වගා කළ හැකි භූමිය හිඟවීම යන කරුණුද එක් වූ විට එය බොහෝ විට ග්‍රාමීය ප්‍රජාවන් ජාතික වනෝද්‍යාන තුළට සහ අනෙකුත් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලට නීති විරෝධී ලෙස ඇතුළුවීමට කෙළින්ම මැදිහත් වීමක් බවට පරිවර්තනය වෙයි. (Skonhofs & Solstad, 1998)

වනජීවී සංරක්ෂණයෙන් ලැබෙන ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ආසන්නයේ ජීවත්වන ගොවීන්ට සහ ඉඩම් හිමියන්ට ලැබෙනුයේ ඉතා ස්වල්ප වශයෙනි. වගාවන්ට කඩවදින අලින් මරා දැමීමේ සහ ගොවිපොළ ආදායම් උග්‍රාපූරණය කිරීම සඳහා අලින් උපයෝගී කර ගනිමින් යම් වන්දියක් ලබාගැනීමේ අයිතිය තමන්ට අහිමි කරන අතරම අලින් සම්බන්ධයෙන් තමන්ට වන පාඩු බලධාරීන් නොසලකා හරිනිසි ග්‍රාමීය ජනතාව විශ්වාස කරයි. බලධාරීන් විසින් ගැටලු සහගත සතුන් පාලනය කරනු ලැබීමේදී පෙනෙන්නට තිබෙන අඩුපාඩු ඔවුන් සලකන්නේ මග හැරීමක් ලෙසින් සහ සම්පත් හිඟකම නිසා වන අව්‍යාජ මෙහෙයුම් හිඬාසකට වඩා නිල වනජීවී ආරක්ෂණ ප්‍රතිපත්තියේ කොටසක් ලෙසිනි. ඒ හැරුණු විට ශ්‍රී ලංකාවේ සහ වෙනත් තැන් වල අලින් විසින් කරනු ලබන ආර්ථික හානි සඳහා වන්දි හිමිකම්

පෑමේදී ඔවුන් අනවරතයෙන් මුහුණ දෙන බලාපොරොත්තු සුන්වීම ඔවුන් දකින්නේ වෙහෙසකර සහ ඵලදායී නොවන රජයේ ක්‍රියා පටිපාටිනි ප්‍රතිඵලයක් ලෙසිනි. (Tisdell & Zhu, 1998) ඊට අමතරව කළමනාකාරිත්ව ගැටලු යන හේතු නිසා ප්‍රමාණවත් වන්දි ගෙවීමට රජයන් අසමත් වීම ඔවුන් දකින්නේ අයිතිවාසිකම් අහිමිකිරීමක් වශයෙනි. මේ හැඟීමවලින් අදහස් වන්නේ නීතිය ඕනෑවට වඩා වනජීවීන් ආරක්ෂා කරන්නේ නම් හා වනජීවී කටයුතු වලින් ප්‍රතිලාභ ලබන්නන් පාඩු සහ පිරිවැය බෙදා ගැනීමට නොකැමැති වන්නේ නම් දීර්ඝ කාලයේදී පෞද්ගලික ඉඩම්වල වනජීවීන් අඛණ්ඩව නොපවතිනු ඇත යන්නය. සිද්ධිවාදක (Factual) කරුණු පිළිබඳ වැරදි අවබෝධයන් ද ගැටුමේ කීවුතාවයට දයක වේ. එබැවින් අලි සංරක්ෂණය සම්බන්ධ ඵලදායී ප්‍රතිඵලයක් ලැබීමට නම් හුදෙක් පටු ලෙස නිර්වචනය කෙරෙන සංරක්ෂණ උපායමාර්ග අනුගමනය කරනු වෙනුවට ආර්ථික කරුණු සහ සංරක්ෂණයත් පෞද්ගලික සහ පොදු භූමි භාවිතයන්ත් ඒකාබද්ධ කෙරෙන ප්‍රතිපත්ති තිබිය යුතුය.

සේකරුව: අරාභා එස්. අනුකාරද

පිත්තවල අලි අනාවාරය: සරණාගත කඳවුරක සෙවන ලබමින්

සමාජිකය

සිය අඛණ්ඩ පැවැත්ම සඳහා විස්තීර්ණ භූමි භාගයන් අවශ්‍ය වන විශාල සංචල භූමි වාසී සතුන් විශේෂ රාශියක පැවැත්ම සහතික කරනු සඳහා දුනට ඇති ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ප්‍රමාණවත් නැත. ස්වාභාවික සංරක්ෂණය හැර අනෙක් පරමාර්ථ උදෙසා භූමි පරිහරණය සඳහා ඇති මානව ඉල්ලුමේ ප්‍රමාණය සලකා බලන කල එබඳු සත්ව විශේෂයන්ගේ පැවැත්ම සඳහා වැඩි ඉඩක් සහතික කිරීම සඳහා ඉදිරි අනාගතයේදී මේ ප්‍රදේශ ප්‍රමාණවත් පරිදි විශාල කිරීමට ඇති ඉඩකඩ වැඩිවීමට ඇති අවස්ථා අඩුය. මෙය ආසියානු අලියාගේ පැවැත්ම සම්බන්ධයෙන් ද ඇති වී තිබෙන අහිතකර තත්ත්වයක් සේ පෙනී යයි. ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ කැබලිවලට වෙන්වී ඇති අතර ස්වාභාවික තත්ත්වයන් දිගුකාලීනව පැවැත්ම සඳහා ආසියානු අලියාට සාධාරණ ඉඩකඩක් සැපයීමට තරම් ප්‍රමාණවත් විශාලත්වයක් ඒ එක් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයකවත් දක්නට නොලැබේ. මේ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ මේ සත්ව විශේෂයේ පැවැත්ම සඳහා ආරක්ෂිත මෙන්ම ආරක්ෂිත නොවන ප්‍රදේශ ද භාවිතා කිරීමට සිදුවී තිබේ. මෙය ආසියාව පුරාම පොදුවේ දක්නට ලැබෙන

තත්ත්වයකි. එබැවින් දිගුකාලීන පැවැත්ම සඳහා ආසියානු අලියාට සාධාරණ අවස්ථාවක් ලැබීමට නම් අලින්ගේ වාසය ඉවසා දරා ගැනීම සඳහා යෝග්‍ය ආර්ථික දිරිගැන්වීම් ආසියානු අලියාගේ පැවැත්ම උදෙසා වන රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිවලින් ලබාදිය යුතුය. මේ අනුව (පෞද්ගලික මෙන්ම පොදු භූමි තුළ වාසය කරන අලින් සැලකිල්ලට ගෙන) රාජ්‍ය සංරක්ෂණ ප්‍රතිපත්ති අරභයා වූ ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් අවශ්‍ය වී තිබේ. කළමනාකරණ පිරිවැය සඳහා ඉඩකඩ සැලසීමෙන් පසු මේ සත්ව විශේෂයේ ශුද්ධ සමස්ත ආර්ථික වටිනාකම උපරිම කිරීමේ අරමුණු යමෙකු පිළිගන්නේ වුවද එසේ නැතහොත් කුසලතා භාණ්ඩයක් වශයෙන් ස්වභාවධර්මය සැලකිල්ලට ගනු වස් මේ අරමුණ වෙනස්ව යොදාගන්නේ වුවද මෙය එකසේ අවශ්‍ය වනු ඇත. එසේ නැතහොත් දිගුකාලයේදී ආසියානු අලියාගේ පැවැත්ම සඳහා ආසියාවේ ඉතිරි වනු ඇත්තේ එක් ස්ථානයක්, එනම් ඉන්දියාවේ නීලයිර් ජෛව ගෝල රක්ෂිතය පමණක් වනු ඇත.

රංජිත් බණ්ඩාර
ආර්ථික විද්‍යා පාසල
ක්වීන්සලත්ත විශ්ව විද්‍යාලය
ඕස්ට්‍රේලියාව

